

OKO BESEDE 2012

SLOVENSKA MLADINSKA KNJIŽEVNOST, ELEKTRONSKI MEDIJI IN SODOBNE IK-TEHNOLOGIJE

Med 20. in 22. septembrom 2012 je v Murski Soboti potekalo 17. Oko besede, osrednje strokovno in družabno srečanje ustvarjalcev slovenske mladinske književnosti, torej pisateljev, izdajateljev, premišljevalcev, razlagalcev, promotorjev in posredovalcev mladinske književnosti.

Srečanje, ki ga je Feri Lainšček poimenoval Oko besede, na pobudo založbe Franc-Franc obstaja že od leta 1995, leto kasneje sem mu je kot sooblikovalka strokovnih vsebin pridružila revija *Otrok in knjiga*, leta 1997 pa se je obema kot pokrovitelj nad večernico, nagrado za najboljše izvirno slovensko mladinsko literarno delo minulega leta, pridružilo še Časopisno-založniško podjetje VEČER. Podelitev večernice je tako postala stalnica srečanj, druge stalne vsebine so še obiski pisateljev na pomurskih osnovnih in srednjih šolah, **simpozij**, ki ga vsako leto organizira uredništvo revije *Otrok in knjiga*, razstave v minulem letu izdanih slovenskih mladinskih literarnih del, ki jih pripravlja Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota, ter literarno-kulturna popotovanja, ki nudijo priložnost za spoznavanje kulturnih in naravnih znamenitosti Pomurja.

Vsako srečanje postreže tudi s kakšno novo vsebino, umeščeno v spremljevalni program. Letošnje je ponudilo kar tri novosti: kot posebna produkcija Očesa besede 2012 je v okviru Maribora 2012 – Evropske prestolnice kulture izšla knjiga Dragice Haramija *Nagrajene pisave. Opusi po letu 1991 nagrajenih slovenskih mladinskih pripovednikov*; v navezavi na to knjigo je bil izveden recital Boža me boža tvoja beseda, v katerem so bili predstavljeni odlomki iz literarnih del nagrajenih slovenskih mladinskih pisateljev; Lela B. Njatin pa je predstavila likovno-literarni projekt Življenjski krog, v katerem preizkuša možnosti, kako lahko pravljičica 'ilustrira' kiparsko stvaritev.

Na razpis za **16. večernico** je prispelo 44 literarnih del, vendar je žirija – tako kot zmeraj – obravnavala vsa izvirna slovenska literarna dela za otroke in mladino, ki so izšla v preteklem letu, to je 296 knjig.

Žirija v sestavi: dr. Aleš Debeljak, predstavnik Društva slovenskih pisateljev, Kristina Picco, predstavnica Zveze bibliotekarskih društev in IBBY, dr. Dragica Haramija, strokovnjakinja za mladinsko književnost in predsednica žirije, Melita Forstnerič Hajnšek, predstavnica ČZP Večer, in Manca Perko, predstavnica revije *Otrok in knjiga*, je najprej izbrala pet finalistov.

Nominirana dela navajamo po abecednem redu avtorjev:

- **Jana Bauer:** *Groznovilca v hudi hosti*. Ilustrir. Caroline Thaw. Ljubljana: Sodobnost International
- **Cvetka Bevc:** *Desetka*. Ljubljana: Arsem
- **Neli Kodrič:** *Ali te lahko objamem močno?* Ilustr. Damijan Stepančič. Ljubljana: Mladinska knjiga
- **Slavko Pregl:** *Radovedne pravljice*. Ilustr. Kostja Gatnik. Dob pri Domžalah: Miš
- **Dim Zupan:** *Hektor in zrela hruška*. Ilustr. Andreja Gregorič. Ljubljana: Mladika.

Večernico je prejel **Dim Zupan**, o čemer smo podrobneje poročali v prejšnji številki revije *Otrok in knjiga*, v kateri so bili objavljeni tudi Večerovi intervjuji z vsemi finalisti in utemeljitev žirije za nagrado.

Simpozijsko pozornost so udeleženci tokrat posvetili slovenski mladinski književnosti, elektronskim medijem in sodobni IK-tehnologiji. Simpozij »je bil dobro obiskan, in to na obeh straneh, veliko je bilo govorcev in veliko poslušalcev. In bil je, kot se rado reče, interdisciplinaren. Kajpak je ta oznaka lahko tudi dober alibi za srečanja, na katerih ljudje ne najdejo skupnega jezika in govorijo drug mimo drugega, ampak je treba hitro dodati, da lahko najbrž samo na ta način dobimo dobro celostno sliko vesoljskih razdalj med disciplinami in tudi kak dragocen sinergetični detajlček.« (Petra Vidali, *Večer*, 24. 9., str. 11)

SIMPOZIJSKA IZHODIŠČA

Že pred tremi leti so založniki na knjižnem sejmu v Frankfurtu napovedali, da naj bi leta 2018 z digitaliziranimi vsebinami zaslužili več kot s tiskanimi knjigami.

Pričakovanja takega razvoja ne postavljajo pod vprašaj samo obstoja klasične knjige na papirnem nosilcu, marveč sprožajo tudi vprašanje o oblikah ustvarjanja in branja, ki so potrebne za »klasične« knjige in za elektronsko oblikovana besedila.

Branje raznih žanrov elektronske književnosti bralce nagovarja drugače kot linearna pripoved.

Bralci teh besedil morajo poleg doslej tradicionalnih linearnih oblik branja razviti tudi nelinearne načine branja oz. procesiranja besedil. Elektronska besedila so že z vključevanjem besednih, slikovnih in slušnih gradiv dvo- ali večkodna.

Uporaba digitalnih oblik besedila je za mlade že marsikje vsakodnevna realnost, kako pa je s preučevanjem in poučevanjem tovrstnega branja?

Elektronsko književno delo ima vse značilnosti nadbesedil.

Nadbessedilo že v osnovi spreminja dosedanje pojmovanje besedila kot avtorsko določenega vrstnega reda razbiranja ponujenih vsebin oz. besedilnih podatkov,

s tem da bralca vabi k poljubnemu izboru in zaporedju iz ponujenih vsebin. Za nadbesedila so značilni nestabilnost, široka fleksibilnost in temeljni poziv k interaktivnemu sodelovanju.

Kakšne globinske družbene in kulturne spremembe bo prineslo širjenje digitalne kulture?

Ali se bomo kmalu soočali z novo obliko generacijskega prepada med bralci?

Prepada med bralci, ki jih bo zanimalo samo branje digitalnih besedil in elektronske možnosti knjižnega sporazumevanja, ter (starejšimi) bralci, ki se bodo z nostalgijo spominjali oblik linearne branja umetnostnih besedil? Ali bo slednja besedila za mlajše bralce treba digitalizirati, se pravi »prevesti« v elektronske oblike?

Bo/je računalnik tisti medij, ki bo prevzel prenašanje vseh vrst umetnosti, ker bo to nalogo opravljal najbolje?

Kakšen je/bo dolgoročni vpliv E-medijev?

Kako bodo elektronski mediji, zlasti internetna literatura in tudi internet sploh, vplivali na percepcijo in sposobnost koncentracije (fragmentarizacija predstav- nih vsebin zavesti) v smeri od otroškega bralca k odraslemu bralcu?

Podobno kot svetovni splet se tudi elektronska književnost hitro širi, čeprav je največ besedil še vedno v angleščini. Kakšno je stanje v Sloveniji?

Narašča tudi število t. i. hibridnih knjig (*vook*).

Te knjige združujejo besedno pripoved z video pripovedjo oz. prikazom delov pripovedi ali demonstracijo raznih postopkov. Zanje se odloča vse več pisateljev in založnikov. Te knjige je mogoče brati tako na elektronskih bralnikih kot tudi na nekaterih vrstah mobilnih telefonov.

Z novimi možnostmi elektronske književnosti se odpirajo tudi vprašanja o njeni naravi.

V čem je podobna tradicionalni književnosti in v čem se od nje razlikuje, katere oblike tvorjenja pomena so zanjo značilne in kako jih razumejo in uporabljajo bralci elektronske književnosti?

Demokratičnost in fleksibilnost spletnega pisanja

Splet omogoča pisanje, ki se ravna po piscu in bralcu ter ne sili k neki vnaprej določeni obliki in avtoriteti. V tem smislu je bolj demokratičen kot tisk in bolj odprt za novosti. Postmoderne kulture vedno bolj cenijo raznolikost, spontanost in menjajoče se položaje.

Ali je/bo široka možnost objavljavanja na svetovnem spletu povzročila poplavo manjvrednega pisanja?

Ali elektronski mediji sploh omogočajo literarnost kot kvaliteto ali je kakovost digitalnih oblik že sama po sebi manjša od tradicionalne književnosti?

In kako je/bo z bralnimi zmožnostmi?

Medtem ko so številni kritiki prepričani, da književnost v digitalizirani obliki lahko pritegne več bralcev kot tradicionalne oblike pripovedi brez vizualne podpore, drugi opozarjajo, da taka besedila povzročajo nazadovanje bralne zmožnosti (raziskave PISA).

Kako je/bo s »prevajanjem« natisnjenih klasičnih besedil v digitalno obliko?

Internetne oblike komunikacije v vsebinah mladinskega leposlovja

V kolikšni meri leposlovje za otroke in mladino (že) vsebuje internetne načine komunikacije, npr. E-pošto, SMS-sporočila ... v dialoških odlomkih besedil? Koliko so E-mediji tematsko navzoči v sodobni svetovni in slovenski mladinski književnosti?

Koliko so novih medijev in IKT večji ustvarjalci mladinske književnosti, učitelji, vzgojitelji, knjižničarji?

Empirično o vplivu elektronskih medijev na bralne navade mladih

Kakšni so aktualni statistični podatki o obisku in izposoji v knjižnicah za mlade? Kako elektronski mediji vplivajo na bralne navade mladih? Res ti berejo veliko manj, hlastajo po enostavnih, hitro berljivih in napetih zgodbah?

Pripovedovanje

Pripovedovanje prežema vse razsežnosti družbene izkušnje. Pripovedovanje je tista temeljna človekova dejavnost, s katero si ljudje od nekdaj razlagajo svet okoli sebe in svoj položaj v njem ter si tako osmišljajo življenje.

Ali je razlika med knjigo, gledališčem, radiom, filmom, televizijo in računalnikom res samo tehnične narave, saj gre v vseh primerih za »pripovedovanje zgodbe«?

Še linearno branje

Čeprav zanimanje mladih za digitalne možnosti sporazumevanja in književnosti raste, bo po mnenju mnogih strokovnjakov v 21. stoletju tudi njim potrebna bralna zmožnost, kot jo spodbuja predvsem linearno branje tradicionalnih umetnostnih besedil.

Ali in kako spodbujati linearno branje?

Kako bi pri mladih, ki se s sestavinami digitalne pismenosti srečujejo že pred vključitvijo v šolo kot »digitalni domorodci«, spodbudili zanimanje in potrebo po poglobljenem linearnem branju, kot ga terjajo npr. natisnjena umetnostna besedila?

Simpozijaska izhodišča je pripravila **Darka Tancer-Kajnih**, urednica revije *Otrok in knjiga*, ki je simpozij tudi povezovala. S krajšimi referati so svoje izkušnje, spoznanja in stališča predstavili: dr. **Meta Grosman**, strokovnjakinja za področje branja in recepcijo književnosti, psihiater in antropolog **Miran Pustoslemšek**,

psihoanalitik **Roman Vodeb**, pisatelj **Cvetka Bevc**, **Majda Koren** in **Feri Lainšček**, ustvarjalec interaktivnih slikanic **Matjaž Kotnik**, bibliopedagoginja mag. **Tilka Jamnik**, bibliotekar in pravljicar **Igor Černe** ter **Zvone Štor**, vodja digitalnega razvoja pri časopisni hiši *Večer*. Objavljamo vse v pisni obliki oddane referate, tudi prispevek na simpoziju manjkajoče Gaje Kos ter posimpozijiško razmišljanje Slavka Pregla, ki je bil sicer med udeleženci srečanja.

SLOVENE CHILDREN'S LITERATURE, ELECTRONIC MEDIA AND CONTEMPORARY IL TECHNOLOGIES The symposium starting points

The traditional, already 17th expert symposium of the Slovene children's literature authors, focused on the Slovene children's literature, electronic media and contemporary IL technology. The participants' reflections revolved around the following starting points: the inclusion of textual, visual and auditive materials makes electronic texts bi- or even multi-coding, so the readers of these texts are forced to develop also non-linear modes of reading or text processing. The use of digital texts is becoming an everyday reality for the young. How about the study and instruction of such reading?
Are we about to face a new form of the generation gap between readers?

Will the classic literary texts for young readers need to be digitalized, i.e. "translated" into electronic forms?

Will/are computers the medium which will assume the transmission of all kinds of art, being best qualified to perform this role?

What in-depth social and cultural changes will result from the spreading of digital culture?

How will electronic media, especially internet literature and internet in general, affect perception and ability to concentrate (fragmentarization of imaginative contents of consciousness) in direction from child reader to adult reader?

New options of electronic literature raise the questions about its nature. In what way is it similar to traditional literature, how does it differ from it, which forms of creating meaning are typical of electronic literature, and how are they understood and applied by its readers? Is/will the wide possibility of publishing on the world wide web lead to an inflation of inferior writing?

Do electronic media even provide for literature making as quality, or is the quality of digital forms in itself lesser as compared to traditional literature?

While there are critics who are certain that literature in digitalized form is able to attract more readers than traditional forms of narrative without visual support, others believe that such texts lead to regression of reading ability. Are there any relevant research studies in this field?

To what degree does contemporary fiction for children contain internet modes of communication, i.e. e-mail, SMS messages, and how are E-media conceptually present in contemporary world and Slovene children's literature?

What is the degree to which creators of children's literature – teachers, educators, librarians – are familiar with new media and ILT?

What are the current statistical data about library loan and attendance in libraries for the young?

Is the difference between book, theatre, radio, film, television and computer really only technical, all these cases being only about "storytelling"?

According to experts reading ability, which is mostly enhanced by linear reading of traditional artistic texts, will also be necessary in the 21st century. How to stimulate interest

and need for in-depth linear reading with the young, who are “indigenously digital” as far as digital literacy is concerned, even before they actually start attending school?

These brief papers bring the experience, findings and viewpoints of an expert for reading and reception of literature, children’s literature editor, translator, psychiatrist, anthropologist, psychoanalyst, writer, interactive picture books artist, bibliopedagogue, librarian, storyteller and head of digital development department with a newspaper company, the organizer of Večernica, award for the best children’s literature work of the year.

